

Lana Petö Kujundžić*

ISTRAŽIVANJA I TEORIJE KRIMINOLOGA I STVARNOST KAŽNJAVANJA

Uvodna predavanja V. konferencije Europskog društva za kriminologiju¹ na temu povećanja broja osuđenika u zatvorima, kako u SAD-u tako i u europskim zemljama, a posebno s osvrtom na Englesku i Wels te Njemačku, otvorila su pitanje da li je to povećanje u omjeru s povećanjem počinitelja kaznenih djela ili je vezano s općom percepcijom da je potrebno “strože” kažnjavati počinitelje kaznenih djela.

Christian Pfeiffer² s Instituta za kriminološka istraživanja Donje Saksonije, Hannover, Njemačka, i Sonja Snacken iz Bruxellesa prikazali su istraživanja koja govore da trend povećanja zatvorenika u zemljama Europe i u Americi ne odgovara porastu kriminaliteta.

Populacija zatvorenika u Engleskoj i Welsu narasla je od 44.552 na 74.468, i to za razdoblje od 1993. do 2004. godine. Populacija se povećala 67,1%, i to nakon 12 godina relativno stabilnog razdoblja.

Vrlo je slično s Njemačkom. Razlog je ponajprije u povećanju prosječnog trajanja i učestalosti izricanja kazne zatvora. U SAD-u je trend “strožeg” kažnjavanja od kasnih 1970-ih godina povećao broj zatvorenika od 503.586 na 2.078.570 između 1980. godine do sredine 2003. godine ili u postotku 412% (Glazne and Palla, 2004).

David Garland poznat je kao društveni analitičar, a posebno kao kritičar kriminologije i kaznenog prava. Sada je profesor sociologije i prava u New Yorku. U svom radu *Kultura kontrole*, s temom: Zločin i socijalni poredak u suvremenom društvu (2001.), naveo je da postoji povezanost između izvještavanja o zločinima i kaznene politike i osude na kaznu zatvora. U svom istraživanju naveo je da je izvještavanje u sredstvima javnog priopćivanja, a pogotovo na televiziji, signifikantan faktor za percepciju društva o zločinu. Za Garlanda snaga prikaza spektakularnih zločina briše viđenje srednje građanske klase o kretanju kriminala, iako Garland smatra da su javna glasila marginalni fenomen a da i ne postoje određeni drugi faktori koji su doveli do povećanja broja zatvorenika.

---

* Lana Petö Kujundžić, sutkinja Županijskog suda u Zagrebu

¹ V. konferencija Europskog društva za kriminologiju održana je u Krakovu pod nazivom: Izazov europske integracije - izazov za kriminologiju, od 31. kolovoza do 3. rujna 2005.

² Suistraživači pri Institutu Donje Saksonije u Njemačkoj bili su Michael Windzio i Matthias Kleimann.

Garland smatra da su u Americi i u Engleskoj tu promjenu prouzročile radikalne promjene u sustavu koji se okrenuo od kaznenih sankcija koje su imale svrhu socijalne skrbi i brige do ekstrema u potpunu primjenu represije i kažnjavanja. Smatra da su se desile i društvene promjene, kao što je individualizam, dezintegracija obitelji, povećanje razvoda, nezaposlenost, što je sve izazvalo nesigurnost među ljudima i želju za jačom državom koja će se okrenuti čvršćoj liniji u pravu i poretku. Također, razlog tome je i sve veći broj udruga žrtava zločina koje traže od kaznenog suda da počinitelji budu "strože kažnjeni" kao i sve veći strah od zločina u srednjoj građanskoj klasi. U društvu u kojem rastu socijalne suprotnosti za koje država ne odgovara na odgovarajući način, a potrebe društva sa socijalnom skrbi sve su veće, raste i broj zatvorenika i zatvora kao instrument discipline.

Iz rada Kristijana Pfeifera, kriminologa s Instituta za istraživanja u Donjoj Saksoniji, proizlazi da se ne slaže u potpunosti s Garlandom. Smatra da je preopćenito svoje zaključke s američkog područja prenio i na europski kontinent, i to na Englesku. Naime, drži da ni Njemačka a ni Engleska u svom kaznenom pravu nisu radikalno promijenile smjer od kaznenog socijalnog prava, socijalne skrbi o počinitelju do rigidne primjene samo propisa koji govore o kažnjavanju. Njemački kriminolog smatra da je u objema zemljama postupak bio lakši i više stupnjevit pa zato broj zatvorenika nije rastao u Njemačkoj do 1991. godine, a u Britaniji do 1993. Naime, upravo suprotno pretpostavkama da je broj zatvorenika porastao u vrijeme kad je porastao broj kaznenih djela, broj zločina, zabilježen u britanskoj policiji, kontinuirano od 1992. godine pada, a još je značajnije što to potvrđuje i Britansko društvo za žrtve zločina koje također navodi da je silazna putanja brojke žrtava kaznenih djela (od 1994. do 2003. godine): broj žrtava opao je 39%. Isti trend vidi se u SAD-u od 1974. godine, i to za kaznena djela na štetu imovine, a od 1994. godine za zločine s elementima nasilja.

Kao kriminolog Kristijan Pfeifer je naveo da upravo iz podataka koje ima utvrđuje da je utjecaj senzacionalnih izvještaja u javnim glasilima doveo do povećanja percepcije o povećanju broja kaznenih djela, što u stvarnosti nije točno. Smatra da je upravo takvo stajalište i dovelo do takvog načina osude za kazneno djelo. Prikazana su neka njemačka ispitivanja koja govore o tome kako su mediji izvještavali od sredine 1990. pa do 2004. godine o zločinima, koliko privatne televizijske postaje odnosno državne posvećuju vremena prikazu zločina, te iz toga zaključuje da privatne postaje puno vremena troše na prikaz zločina, a da su čak i državne postaje povećale termin za takve emisije, gotovo deset puta više nego prije četrnaest godina.

Smatra da bi trebalo obratiti pozornost i na britanski i na američki primjer gdje je činjenica da statistike u policiji i udruge žrtava zločina govore da broj zločina od 1993. godine opada, naročito od 1995. godine, dok populacija zatvorenika brzo raste. Pitanje koje se postavlja jest je li trend pravosudnog sustava

u obje države takav da se svake godine stavlja više ljudi iza rešetaka nego što se otpušta zatvorenika, jer se zatvorenici zadržavaju duže u zatvoru nego prije, pa je riječ zapravo o strategiji da se poveća osjećaj sigurnosti neko vrijeme dok se te osobe nalaze u zatvoru. No postavlja se i pitanje što kad prođe to vrijeme, kakav je rast troškova za uzdržavanje zatvora i zatvorenih osoba te je li u razmjeru sa zločinima. Sociolozi smatraju, a i opće je poznato, da dugo zatvaranje ljudi i izdvajanje iz sredine u kojoj žive čine takvim osobama sve veći problem ponovnog uklapanja u tu sredinu. Zato je za sljedeća istraživanja važno utvrditi kakve programe reintegracije država treba provoditi. Stoga bi takva praksa iz Amerike trebala podučiti Europu i postaviti joj pitanje je li potrebno "oštrije" kažnjavanje počinitelja kaznenih djela.

Gledajući statistička izvješća Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske, broj prijavljenih osoba 1993. godine bio je isti kao i 2003. godine, dok je, s obzirom na broj osuđenih osoba na bezuvjetnu kaznu zatvora u usporedbi 1995. i 2004., zaključak da u okviru sveukupno izrečenih kaznenih sankcija u postotku prema ostalim sankcijama pada broj bezuvjetnih kazni zatvora sa 13,8% na 11,5%.

No u nominalnim brojkama 2004. bile su 2.733 osuđene punoljetne osobe na bezuvjetni zatvor, dok su u 1995. godini bile osuđene na bezuvjetni zatvor 1.983 osobe, što bi bila razlika od 750 osoba.

Kako u Hrvatskoj nema podataka neke udruge žrtava koja bi statistički pouzdano davala podatke o broju žrtava kaznenih djela, bez obzira na broj prijave policiji teško je govoriti o stvarnim brojkama. No iz takvih statističkih podataka koji su prikupljeni od policije, državnih odvjetništava i suda proizlazi da u Hrvatskoj nema velikog porasta počinjenja kaznenih djela, ali ni porasta populacije zatvorenika. Međutim, stvarni zaključci trebali bi se tek izvesti nakon istraživanja zatvorske populacije i trenda kretanja kriminaliteta.

Zaključak takvog promišljanja Europskog društva za kriminologiju trebao bi biti da se Europa i europske zemlje ne trebaju nužno povoditi za američkim pravosuđem i pravosudnim sustavom te da svaka zemlja za svoj kriminalitet i odnose u društvu treba ugraditi određena načela u svoj pravosudni sustav koja ne moraju nužno biti usmjerena "strožem" kažnjavanju počinitelja kaznenih djela.

Sadašnji nacrti prijedloga Kaznenog zakona i Zakona o sudovima za mladež su nacrti koji govore o općem trendu pooštrenja kazni, sa zaključkom političara i uprave da se ne smije dopustiti sucima da izriču kazne zatvora u najnižem zakonski određenom trajanju, a omogućiti im da u većim slučajevima primijene institut ublaživanja kazne, i to s lošim zaključkom koji podilazi samo općem senzacionalizmu da se to više ne smije dopustiti s obzirom na povećanje kriminaliteta. Upravo statistički podaci pokazuju da je sudstvo odgovaralo na kriminalitet ujednačenim kaznama i kaznenim sankcijama kroz dugi niz godina, što proizlazi i iz istraživanja koje su učinjena za savjetovanje Udruženja za

kaznene znanosti i praksu, vezanim za zakonsku i sudsku politiku kažnjavanja u Republici Hrvatskoj (Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu br. 2/2004.).³

Stoga bi trebalo vrlo pažljivo razmisliti je li potrebno zakonski zaoštravati određenje kazne za pojedina kaznena djela jer se i kažnjavanje, zatvaranje ljudi koji su počinili kaznena djela, treba promatrati kroz sociološki aspekt, ali i kroz gospodarske mogućnosti zemlje.

LITERATURA

1. Christian Pfeiffer, Upotreba medija i utjecaj na percepciju kriminaliteta, *European Journal of Criminology*, broj 3/05.
2. Glaze & Palla, Uvjetna osuda u SAD-u 2003, Department of Justice, Bureau of Justice Statistics.
3. Garland, D., *Kultura kontrole, kriminalitet i društveni poredak u suvremenom društvu*, Oxford, Oxford University Press
4. Statističko izvješće 2005. g. Državnog zavoda za statistiku RH
5. Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, 2/2004.

---

³ Savjetovanje Hrvatskog udruženja za kaznene znanosti i praksu održano je u ožujku 2004. godine u Opatiji za pravnike, odvjetnike, državne odvjetnike i suce.